

FUNDAMENT (667) *sb m*

-e- (660), -ę- (7).

a oraz e jasne (*Cn e pochylone*).

sg *N* fundament (126). ◇ *G* fundamentu (99). ◇ *D* fundamentowi (5). ◇ *A* fundament (127). ◇ *I* fundament(e)m (95). ◇ *L* fundamencie (76). ◇ *V* fundamencie (1). ◇ *pl N* fundamenty (33), fundamenta (6) *Leop*, *WujJud*, *CzechRozm* (2), *SkarŻyw*, *ReszPrz*. ◇ *G* fundamentów (34); -ów (3), -(o)w (31). ◇ *D* fundament(o)m (1). ◇ *A* fundamenty (34), fundamenta (12); -y *FalZioł*, *RejPs* (3), *HistAl*, *LubPs* (4), *KrowObr*, *RejWiz*, *Leop* (3), *BibRadz*, *BudBib* (3), *ModrzBaz*, *SkarŻyw* (4), *CzechEp*, *GrabowSet*, *LatHar*, *WujNT*, *SkarKaz* (3); -a *OrzQuin* (4), *CzechRozm*, *ActReg*, *SkarKazSej* (2); -y : -a *Mącz* (1 : 1), *RejAp* (2 : 2), *RejPos* (1 : 1). ◇ *I* fundamenty (5). ◇ *L* fundamenei(e)ch (11), fundament(o)ch (1) *RejAp*, fundamentach (1) *SkarKaz*.

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Podstawa, podpora, podwalina, posada; fundamentum Murm, Mącz, Calag, Calep [grunt, fundament, doł wykopany do budowania; grunt, budowania początek; grunt pod filarami kamienny, podstawek – fundamentum Cn]* (368) :

a. *Dolna część budowy, podstawa, podwalina; fundamentum Mącz, Modrz, Vulg; basis Mącz, Calep; palatio, stylobata Mącz* (316) : Alexander rozniewał sie barzo y przykazał mury mieyskie rozrzucić s fundamentow. *HistAl* D3v, D3; *FVndamenty Sionu wiernego Pánłkyego/ Ktore on vgruntował z miłofierdzya śwego LubPs* T2v, dd6; *Gdy biją fundamenty gdy wieże ftawiaią/ Przyśleglyby iż wiecznie tu pánować máią. RejWiz* 87; *mowi Pan/ Oto ia założę w fundamenciech Syońskich kámień/ kámień doświadczony/ Węglowy/ Drogi/ założony ná gruncie Leop Is* 28/16, *Lev* 8/15, *Ps* 86/1, *Eccli* 50/17, *Ier* 50/15, *Apoc* 21/14, 19 [2 r.]; *Gdy ten dom Cieślá budować miał nappierwey myślił o dáchu/ potym o ściánách/ ná ktorych by ten dách ftánał/ ná koniec o podwálinie ná ktoreyby ściány budował. Agdy zálye dom ten budował/ pierwey począł od fundamenty/ á potym budowanie wżytko przywiódł ku dáchu OrzRozm Fv; BielKron* 37v; *GrzegRóżn F marg*; *A mur miałthá onego miał fundamety dwánałcie: á ná nich nápiłáne imioná dwunałcie Apoštołow Báránkowych RejAp* 181; *fundamety miałtá onego rozlicznym kámieniem były ochędożone. RejAp* 183, 181 [2 r.], 181v [3 r.], 182 [3 r.], 183, 183v [2 r.] (15); *GórnDworz Ee5v; WujJud* 119v, 120; *wywrocą podwáliny iego (marg) Albo fundamety iego/ ále to Laćinłkie słowo. (-) BudBib Ez* 30/4, *Ps* 86/1, *Ez* 41/8; *BudNT Apoc* 21/14; *mury tylko y ściány rozwálonó/ fundamety nierużywży CzechRozm* 166; *Boć to niebełpieczna bywa/ dom ieden ná dwu fundamenciech/ y roznych/ y łobie bárzo przeciwnych/ budować. CzechRozm* 216, 166; *ModrzBaz* 123; *ftárego kościoła Sálomonowego kámienie/ z fundamety ziemiá wyrzuciłá. SkarŻyw* 277; *CzechEp* 285, 289 *marg*; *Ileby się rázow fundamety záchwiał ábo zátřząfnął/ przyśłoby się domowi pádác NiemObr* 33; *Calep* 125a; *LatHar* 9; *Bo co ieft fundamety w budování; to ieft głowá w ćiele/ krol w krolełtwie/ á gołpodarz w domu. WujNT* 68, *Act* 16/26, *Hebr* 11/10, s. 885, *Apoc* 21/14, 19 [2 r.], s. 887; *SkarKaz* 606a; *SkarKazSej* 678a, 681b [2 r.].

W porównaniach (13): *Pořluchay řynu moy řlow vřt moich/ á założ ie w řercu řwym iáko fundameⁿt. Leop Tob* 4/2; *OrzRozm Fv*; *o ktorym vmyřle/ y rzeczach co ná nim iáko ná fundamencie*

ftoia/ że nie mało mowiło/ powiem teraz nieco łzerzey *GórnDworz* G2v; *ModrzBaz* 129v; *SkarŻyw* 178; *CzechEp* 130, 271, 289; Ná ktorey [wierze]/ iáko ná fundámenćie nádzieia wiernych ludzi/ wytáwić y vbudowábćy fię mogła. *NiemObr* 69, 69; wízákże przyłtęp ku tey łálce bywa przez wiárę: iż wiára ielt iáko fundáment ná którym buduią/ y iáko drzwi przez ktore do łálki wchodzą. *WujNT* 540; *SkarKaz* 606a; *SkarKazSej* 682b.

W charakterystycznych połączeniach: fundament budowania (2), domu pańskiego (1), kościoła (3), miasta (3), miejski (1), muru (3).

Zwroty: »za fundament kłaść« (1): oto ia funduię/ abo zá fundáment kładę kámieñ *CzechEp* 286.

»fundament(y) założyć (a. zakładać); fundámenty założone są« [w tym: czego (5), dla czego (1), czemu (1), pod co (1), pod czym (1)] [szyk zmienny] (22; 3): Fundamenty miaftam/ wieżam/ murom: zakladac *FalZioł* V 50v; *RejPs* 128v, 129; Także Sálmánázár założył fundámenthy [subiecít *fundamenta*] domu Páńfkiego *Leop* 3. *Esdr* 6/20, 1.*Esdr* 5/16; *BibRadz* 1.*Esdr* 3/10; Locare fundamenta in firmo atque solido solo, Ná twárdey ziemi fundáment założyć. *Mqcz* 196c; Ponere fundamenta, Fundamentá/ grunt zákładáć. *Mqcz* 309c, 140b, 161c; po Potopie ludzie Bogu przeciwnie/ piérzchliwie fundámentá zákładáli/ Wieżę Babel buduiąc *OrzQuin* I3v, I3v; *RejAp* 90, 183v; Kfiążę Vrbinfkie/ rádziło fie/ czoby s tą ziemią czynić miał/ ktorą było wykopano zákładáiąc fundáment/ pod páłac Vrbińfki *GórnDworz* P2; *BudBib* *Ier* 49/30; *BudNT* *Luc* 6/48; *CzechRozm* 235v; *CzechEp* 102 *marg*, 103; *GostGosp* 96; Podobny eft człowiekowi dom buduiącemu/ ktory wykopał głęboko/ y założył fundáment ná łkál. *WujNT* *Luc* 6/48, s. 218, *Luc* 14/291, *Cor* 3/10.

Wyrażenia: »fundament mocny« [szyk 1 : 1] (2): Bo ktoć co rozmierza/ iużci pewnie y fundámenty mocne zákłada/ ná których ma wołá ftáwić budowánie fwoie. *RejAp* 90; *CzechEp* 130.

»słaby fundament« (1): możemy baczyć/ z budowánia tego ziemfkiego/ ktore/ kiedy namniey łłáby fundáment ma/ nigdy wárowne być nie może. *NiemObr* 33.

Szeregi: »dno i fundament« (2): Poftáwił y ziemię bez dná y fundámentow/ ná łamym iá łłowie łwym y rofkázaniu záwieśiwłzy *SkarŻyw* 258; *SkarKaz* 2b.

»fundament, (a, albo) grunt« [szyk 5 : 2] (7): Róftowánie gdzie z wiela olfzowych álbo dębowych palów w ziemię nábitych fundáment albo grunt ftáwyą/ ná którym może Mur y ynłze budowánie ftáwić/ a bywa połpolicie tákowe rołztowánie w wodzie ná mieifcách zrzodliłtych *Mqcz* 128d; Palatio, Grunt álbo fundáment z palów który czinią ná mieifcách miękkich y zrzodłowátych *Mqcz* 273b; Stylobata, Fundáment grunt ná którym słup ftáwiáją *Mqcz* 424a, 161c, 216a, 309c. Cf »noga albo fundáment, grunt«.

»noga albo fundament, grunt« (1): Columna [...] Basis autem dicitur, Nogá albo fundáment grunt słupu ktory ná ziemi łtoyi. *Mqcz* 60d.

»od fundamentu do wierzchu« (1): wieżá w mieście Argentinie [...] od fundámentu do wierzchu z kwádratu czyłtego łłożoná *BielKron* 284.

Wyrażenia przyimkowe: »(aż) do fundamentu« (3): Ktorzy mowili wykorzeńćie włzytko aż do fundamentu. Ktorzy mowili, czufz do babilończikow aby tym wiecey burzyli Ierufalem. *WróbŻołt* 136/7; Effundare, Do fundámentu wykorzenić *Mqcz* 140b; *BudBib* *Ps* 136/7.

»od fundamentow« (1): rozerwie nádęte/ bez głófu/ y zruffy ie od fundámntow/ á že do wierzchu ípulfthoffeią *Leop Sap* 4/19.

W przén (204) : *KrowObr* 15; áby ten fundámnt od Antykryftowych ípofności y zmyflonych Bogow był oczýsćion/ á potym áby z kámieniá słowá Bożego był zbudowan *GrzegRóżn* F4v; Bo iáko długo będzie co zgnięgo ná tym fundámencie/ bać się trzebá áby zá zgnićiem fundamentu wftyhko budowánie nie obáliło się/ iáko się stáło w Papieństwie. *GrzegRóżn* G, F4 [2 r.], F4v [2 r.]; *RejAp* [183]v [2 r.]; A pewnie też tego bądź íft/ íz się márníe musífz obrázić á otráćić o ten kámień á o ten nieomylny fundámnt/ o którymći z dawná Prorocy opowiedáli *RejPos* 301v; Widzífz že oprocż Páná Chrífufá fą y drugie fundámeⁿtá/ ácz nie przednieyfze/ ále wtore y poślednieyfze. *WujJud* 120, 120 [3 r.], 120v [2 r.], 122, 134v; Okrom oney opoki/ ktorą Pan ná fundámnt záłożył/ żadne się budowánie nie zołtoi *SkarJedn* 188; Nie dziwuie się/ íz ták mocno ítoífz/ prześławna Stolicó Rzymfka: poniewáz twoie fundámnty ták drogą Krwią we krwi baránká ofadzone fą. *SkarJedn* 395, 72; Pan Bog íam/ rozwaláiąc budowánie Antychryftowfkie złe y duřzam ízkodliwe/ przez Luterá dách naprzod zrzucá: przez Zwingliufzá záś z Kálwinem y z ínfzymi ściány rozwalá: á teraz íuż też przez niektore z nálfzych y násfmych/ złe wfuty fundámnt wftykíego Antychryftowego budowánia wykopywa *CzechEp* 224; Owífzem iáko zá íeden íkráyny żywy/ wegłowy kóřtowny kámień y fundámnt/ one^go [*Jezusa Chrýstusa*] ná dáć raczył: ná ktorým byfmy się my y budowáli/ y iáko żywe kámyczki rośli/ ábyfmy się domem duchownym ítali *CzechEp* 290, 103, 223 [5 r.], 228 [2 r.], 230 [2 r.] (14); *NiemObr* 7, 27, 32, 33 [4 r.], 35, 37, 177; *WujNT* 582, 669, 672, 887; POśpolite też ruřzenie nálfze/ y polny boy/ poniewáz murem íeft y fundámntem mocy nálfzey/ [...] potrzebna rzecz íeft/ áby był dobrze vgruntowány *GrabPospR* K2; *PowodPr* 36; Obieráć miał P. IEZVS filary y fundámnty budowánia kóřćiólá íwego/ dwánaście męřow: ktorzyby máłą liczbą/ ále wielką síłą podźwignáć śwíát mogli *SkarKaz* 609b, 457a marg, Oooo2b; Dom chwały y řlufby twoiey kroleřtwo to Polfkie/ y z przyległými páńřtwy y z ludem tobie pokornym/ záchoway Pánie Iezu Chrýfte/ Boże nálfz/ á fundámnt íego ś. Kátholicką wíarę vmacniay/ áby go heretyckie zdrády nie podkopywály. *SkarKazSej* 683b, 682a.

W charakterystycznych połączeniach: fundament jeden (1), *jedyny* (2), *nieomylny* (1), *pewny* (3), *pierwszy* (2), *przedniejszy* (2), *własny* (5); *fundament budowania* (1), *kacerstwa* (1), *miasta* (1), *religijej* (2).

Zwroty: »stać na fundamencie« [*szyk zmienny*] (3): *GrzegRóżn* E4v; íthoymy mocno ná fundámencie śwíęty m íego/ ná tym twárdym kámieniu fundowány m á záłożonym/ á nie lękaymy się nic tych wíátrow áni tego zátręřenia ziemi *RejAp* 64v; *WujJud* 120v.

»na fundamencie (wy-, z)budowác, zasadzić, ugruntowác, záłożyć; na fundámencie jest zbudowany (a. pobudowany, a. przybudowany, a. wybudowany), położony« [*szyk zmienny*] (15 : 1 : 1 : 1; 11 : 1): nátm fundamencie ten kóřćiół íeft zbudowan ná Chrífufie albo obietnicy o Chrífufie *SeklKat* Qv; Ktořz się kolwiek tedy buduie ná pietrze: álbó ná Papieřu: álbó ná ktorým kolwiek ínym fundámencie/ okrom tey íedynej opoki/ K. Syná B. żywe^go/ buduie się iáko íam Syn Boży/ powieda ná pialku/ ná Antykryřćie/ y ná Szátanie. *KrowObr* 15, 16v, 199; *RejAp* [183]v [2 r.]; Gdyřći Páweł s. pířze: íz ná thym śwíęty m fundámencie íedni buduiał złotem/ řrebrem/ kámieniem. Drudzy theř

łomą/ liánem/ plewami *RejPos* 302, 302; *WujJud* 119, 119v, 120, 122v, Mm2; *WujJudConf* 119, 119v; *BudNT Eph* 2/20; ná tym fundámenćie śwym nowo wřutym/ wřytki wymyřły Ńwe/ zabobony/ czáry/ guřlá/ kugłářtwa: á z nich kuchnie/ zamki miáłta/ wři/ folwárki/ páłace y inřze ćieľne rořkofzy wybudowali. *CzechEp* 232, 230, 235; *NiemObr* 32, 36; A ieřli kto ná tym fundámenćie wybuduie złoto/ řrebro/ kámienie drogie/ drwá řiáno/ łomę; kařdego robotá iáwna bęďzie *WujNT* 1.*Cor* 3/12, *Rom* 15/20, s. 584 [3 r.], 669, *Eph* 2/20, Xxxxx3v, Bbbbb2v.

»fundament załóżyć (a.) połóżyć), zakładać; fundament załózony; fundamentu zakładanie« [szyk zmienny] (7 : 2; 8; 1): Co prawdźiwie o wřytkich Kácérzoch mówiono być moře/ którzy nigdy řye nie ráchuią przed tym/ á niřli fundáméntá rozlicznym wieřam śwym kácérřkim zákłádaią: ále pychą/ zazdrořcią/ łákomřtwem/ zápaleni/ piérzchliwie zákłádaią fundáméntá kácérřtwóm śwym *OrzQuin* I3v; Co teř znáczyły y ony dwánařcie kámieni ktore nořil kápłan zakonu řtárego ná pierřiach řwoich/ iř mieli przyřć ná řwiát ći dwánařcie fundátorowie/ ktorzy nam mieli záłóżyć ty fundámenty tego miáłta nářzego *RejAp* [183]v, 182v; *RejPos* A6, [105], 301, 301v; *WujJud* 119; *Skarřyw* 29; gline tę dźiwnie pomięřaná/ to ieřt fundámént od Antychriřtá záłózony/ precř wyrzuca. *CzechEp* 224, 138, 223, 235, 289 *marg*; *NiemObr* 35; Abowiem fundáméntu innego nikt záłóżyć nie moře/ okrom tego ktory záłózon ieřt/ ktory ieřt Chriřtus Iefus. *WujNT* 1.*Cor* 3/11, s. 888.

»za fundament załóżyć, załózony, wystawiony« (1 : 2 : 1): *Skarřjedn* 399; [Bóg] řam ten kámień dał y zá fundámént wybránym řwoim záłóżył *CzechEp* 286, 287, 291.

Wyrażenia: »fundament antychryřtowski« [szyk 1 : 1] (2): Która gliná ábo Antychryřtowlki zły fundámént/ ná czymby záwiřł: tu iuř nam trebá bęďzie pokázáć *CzechEp* 224, 242.

»fundament apostoľski (i prorocki), apostoľow (i prorokow)« [szyk 15 : 2] (10 : 7): *KrowObr* 199; ieřteřcie mieřzczánie řwiętych/ y domacy Bořy/ wywiedzeni ná fundámenćie Apořtolřkim/ y Prorockim/ thym řámym nawyřřřym węgelnym kámieniem Ieřuem Chryřtuřem. *Leop Eph* 2/19; *GrzegRóżn* E4v, F2v; *WujJud* 120; *WujJudConf* 19v, 120v; Pobudowani ná fundámenćie Apořtoľow y prorokow/ ná řamem iřtem podwęgelnem (kámieniu na) Chriřtu Ieřuřie. *BudNT Eph* 2/20; *CzechRozm* A3; *CzechEp* 235; przypomina fundámént Prorocki y Apořtolřki/ ná ktorym dom Bořy wybudowany bywa/ á to mamy rozumieć o nauce Prorockiey y Apořtolřkiey/ ktora wřytká prowadźi do Chriřtuřa *NiemObr* 36, 36; *WujJud* 669, *Eph* 2/20, s. 672, Xxxxx3v, Bbbbb2v.

»fundament Chryřtus« [szyk 7 : 2] (9): S ktorych řłow poznáć mořeřz/ że ći co řlomę y řiáno buduią ná Chriřtuřie fundámenćie/ do práwego kořćiołá nie naleřą *WujJud* 119v, 119 *marg*, 120, Mm2; *WujJudConf* 119; *ModrzBaz* 30; *CzechEp* 289 *marg*; *NiemObr* 35; ná fundámenćie Chriřtuřie/ to ieřt ná wierze Pána Chriřtuřowey/ złoto/ řrebro y drogie kámienie buduią *WujNT* 584.

»gliniany fundament« [szyk 3 : 2] (5): Iuř řię dwie rzeczy obiecáne pokazály/ to ieřt/ ná czym ten gliniány pomięřzány/ Papięřkiey wiáry / fundámént naleřy: Item/ řkąd teř ma być poznawány. *CzechEp* 235, 229, 235 [3 r.].

»fundament gruntowny« (2): włářny fundámént gruntowny y prawdźiwý/ ieřt ieřzcze zwięřchu iákąř gliná grubą y řprořną pokryty: ná ktorym řię ich wiele myři/ z pięřřzego w rzecř weyřřzenia *CzechEp* 223, 223.

»fundament kościoła, kościelny, zboru, zborowy« [szyk 39 : 4] (27 : 12 : 1 : 3): *LubPs* V2v; A prawie włainie może lie zwąć opoką/ którą ledá wiátr rofypác może/ bo lie nie dzierzy onego żywego/ mocnego/ á wiecznie trwálego kámieniá/ ná którym był Piotr święty mocno záládził fundáment Kołciołá s. *RejAp* 64v; Fundámeⁿty Kołcielne łá Apoftołowie. *WujJud* 119v *marg*; Iáko tedy fundámeⁿtem ielt Kołciołá y był Piotr S. choć Pan Chrifus pierwfzym fundámentem ielt/ iáko był Piotr światłością światá/ choć Pan Chrifus tym tytułem łam łiebie pierwey názwác raczył *WujJud* 122, *Mmv* [2 r.]; *CzechRozm* 166; Tegoż Piotrá S. tenże Augułtyn S. fundámentem kołciołá Bože^o zowie. Tjś ielt Piotr/ á ná tey opoce zbuduię kołcioł moy. Piotrá/ powiáda/ Pan názwál ołnowánim kołcielnym *SkarJedn* 72, 66 [2 r.], 73 [2 r.], *D3v*; *SkarŻyw* 596, 597, 599, 601; *CzechEp* 230; Piotrá zá fundáment zborowy wyłtáwiáią *NiemObr* 33, 24, 27, 34, 36 [2 r.]; *ArtKanc* A12v; *WujNT* 67, 68 [2 r.], 136 [2 r.], 289, 307 (16); Zákłádaymy kołciołá tego łerdecznego fundáment/ wiáre w Bogá w Troycy iedynego. (*marg*) Iáko fię buduię łerdeczny kołcioł. (-) *SkarKaz* 457a, *Oooo2b*.

»mocny fundament« (3): A iž tež mamy ná to pomniec žechmy łá zbudowani a záládzeni ná mocnym gruncie á ná mocnym fundámenćie Prorokow y Apoftołow *RejPos* 190, 313; *SkarŻyw* [407].

»fundament omylny i fałszywy« (1): Ktora fundámentu tego omylnego y fałszywego/ ná fundámenćie prawdziwym od Bogá záložonym/ wfutego/ gliná/ ná czymby záwiłłá/ y z kądby mogłá być poznána/ á przez co ábo czym odrzucona/ tu iuž nam porządkiem łwym vpátrowác/ [...] będzie potrzebá. *CzechEp* 223.

»opoczysty fundament« (2): iž lie nie ná piáku w wierze łwey/ ále ná pewnym y opoczłystym fundámenćie buduiemy. *CzechRozm* 164v; *NiemObr* 7.

»piazczysty fundament« [szyk 11 : 3] (14): czemužby piłmo ł. miało być rzełzotem łzátáńłkim? czemu fundámentem piázczyłłym? *CzechEp* 120, 107, 108, 109, 111, 121 (12); *CzechEpPORz* *3v; *NiemObr* 6.

»fundament prawdziwy« (2): Aták tą łwoią rzeczą nową y łłowy nowymy łwymi/ iáko gliná džiwnie vmiełzáną fundáment prawdziwy w łłowie Božym opiłány gwałtownie przywálili y przed ludźmi zákryli *CzechEp* 232, 235.

»łłaby fundament« (3): *RejAp* 104v, 105v; O takim tedy duchownym budowánim Chrifus pan powiełá/ ktore nie łłábe^o fundámentu/ ále náy Mocniejszygo potrzebuie *NiemObr* 32.

»fundament wiary« [szyk 3 : 2] (5): *SkarJedn* 73; fundáment wiáry krwiá łwoią polewáli *SkarŻyw* A5v; *NiemObr* 67, 68; A Páweł S mowi tám o Fundámenćie wiáry prawdziwey/ ná którym buduią fię dobre vcžynki *WysKaz* 36.

»fundament zbawienny« [szyk 3 : 1] (4): [*Kołcioł dobrego fundamentu*] nie ma/ oprócz gliny [...] ktorą przodkowie iego/ [...] wfuli: łłumiác y zákrywáiác zbáwienny fundáment *CzechEp* 252, 235, 236, 269.

»łły fundament« (1): Acžby tedy przyłtáło ten łły fundáment łłowem Božym iáko naprzod połožonym precž wyrzucác y z plácu y fundámentu zbáwienny^o odfzułłowác *CzechEp* 236.

Szereg: »fundament i zatrzymanie« (1): Chryftus do fercá/ á Piotr do vchá/ wiary y kościołá fundamentem y zátrzymánim ieft/ ták iz ná nim y náuce iego/ iáko ná mocney opoce kościoł wšyfték polegá. *SkarJedn* 73.

b. bibl. *Podwaliny, pocztki świata, podstawy ziemi; fundamentum Modrz, Vulg (40)* : A gdy fie on poruffyl wezdrzáłá ziemiá á pod gorámi mocnemi lámáły fie fundámety gdy kolwiek pobaczyły rozniewánie iego *RejPs* 24.

Zwrot: »założyć (a. podłożyć), zakładać fundament(y); jest założony fundament« [szyk zmienny] (7 : 5; 5): on záłożył fundámety gruntow wšyftkiewy ziemie/ y okręgu fwiátá y wyfokołci wšfeh gor fá wopieczye iego. *RejPs* 140v, 110, 131v, 149v; Tyś pułnocney ftronie/ morzu fundámety záłożył *LubPs* T5; *KrowObr* 164v; *Leop Iob* 38/4; iefzcze niźliś był podłożył fundámety pod wšyftki gory/ záwzdym ia był s tobá. *RejPos* 232, 336; *CzechRozm* 35v, 173v, 222, 259; *ModrzBaz* 106; *KochPieś* 72; *ArtKanc* P14; *GrabowSet* C.

Wyrażenia: »fundamenty gor, gorne« (5 : 1): Bo fundámety gor/ wody/ moc twa pánie Boże/ Snádnie wzruffy y opoki w oney fwey twárdości *LubPs* hh4, F, gg4v; *Leop Ps* 17/8; Y wzruffyła fię y zadrzáłá ziemiá/ á fundámety gorne biły fię y trzęśly fię/ iz mu (było) gniewno. *BudBib Ps* 17/7, *Ps* 18/8.

»fundamenty świata« [szyk 12 : 1] (13): *RejPs* 24v; *LubPs* F3v; *RejPos* 336v; Y iáwiły fię potopy wodne/ á odkryły fię fundámety fwiátá/ od láiania twego Iehowo/ od dęcia duchá gniewu twego. *BudBib Ps* 17/16. *Cf* »przed założeniem fundamentów świata«.

»przed założeniem fundamentów świata; niź(li) były założone fundamenty świata, ziemi« (6; 3 : 1): Pan Bog y ze wšyftkimi wiernymi/ iáko Święty Páweł fwiattzy/ iefztze przed założeniem fundamentow fwiátá/ wybrać/ vmiłowác/ y poświęćić ratzył [*P. Maryję*] *KrowObr* 152v, 55v; Vmiłowaleś ty mnie przed tym niź iefzcze były záložone fundámety fwiáthá. *GrzegŚm* 46; A BOg nie dopiero człowieká miłowác poczyná/ gdyby fie vrodził/ y co dobrego czynił/ ále y przed iego vrodzeniem: owłzem przed záložonymi fundámety fwiátá. *CzechRozm* 259, 90v, 173v, 210v, 214v, 222; *CzechEp* 257.

»fundamenty ziemi(e), ziemskie« (12 : 2): *RejPs* 123; *LubPs* E; kiedy Bog fundamenty zieme [!] zákládał/ tedy m ia fnim bylá wšyftkko fkládáiac *KrowObr* 164v; I ziáwiły fie wneth ftudnice wod: y odkryły á vkazály fie fundámety ziemie. *Leop Ps* 17/16, *Iob* 38/4; *BibRadz Eccli* 16/18; on ná początku ziemię záłożył/ ábo vgruntowál: á iz teź y niebiołá fá fpráwá rąk iego? Skąd to koniecznie płynie: iz iefli on zákládał fundámety ziemie/ y niebiołá ręká fwą robił/ tedy iuz przedtym był *CzechRozm* 25v; *ModrzBaz* 106; Tyś fundáment záłożył nieobefzłéy ziemi *KochPieś* 72 [*idem*] *ArtKanc* P14; *GrabowSet* C; Fundámeⁿt ziemie/ wzruffá niesprawiedliwość. *SkarKaz* 2b marg, 2a. *Cf* »niź były założone fundamenty ziemi«.

c. Dół wykopany dla założenia fundamentu (5) : Kiedy małz czynić Vpuft ná całym Gruncie/ [...] wybrawšy iáko iuz rozumiełš fzeroko ma być/ ták że zárázem y Policzkóm które máią być iákoby Wáfy od Vpuftu: záložze ón Fundament / Przéciešiami iáko długich potrzebá. *Strum* L2v.

Zwroty: »kopać fundamenty; kopanie fundamentow« [szyk zmienny] (3; 1): *BielKron* 269v; Widzenie S. Symeoná o kopaniu fundamentow. *SkarŻyw* 28 marg; mowi S. Augufty: Chczefzli

być w cnotách wyfokim/ bądź w pokorze niłkim/ ná wyfokie páłace/ kopay głębokie fundámenty. *SkarŻyw* 32, 28.

d. *Oparcie, podpora* (3) : Kołci mocz żywota. Krew wilgołc żył pokarm żywota. Nogi nie pewny fundáment. *BielŻyw* 138; Bowiem łtopy łą fundamentem wśitkiego ciała na kthorich ono łtoi. *GlabGad* F3v.

Szereg: »podpora a fundament« (1): áby grzbiet był podporą á fundamentem wśitkich kołci ktorich widamy wiele czo łie trzymaią grzbietu. *GlabGad* D8.

e. *Podgrunt, posada; grunt* (2) : Na wielu mieyłcach źiemie w Hiszpaniey nie orzą/ iż łkálifty fundáment ma *BielKron* 279v; *BudBib Iob* 22/16.

f. *górn. Prawdopodobnie dolna część chodnika w kopalni* (2) : Y áby do zniłczenia zá obmyśłaniem zbytnim pożytków przez Zupniki/ dla podebránia fundámentów y wybiéránia łzkodliwego rumów/ zá czáłem nie przyłzły *SarnStat* 339 [*idem*] 393.

2. *Podstawa, ostoja, zasada, istota, teza, uzasadnienie, warunek; fundamentum* *Mącz, Modrz, Vulg; firmamentum, praesidium, robur, thesaurus* *Mącz* (290) : Dzyeuyąta regula łzwyątołzczy yełth fundamenth pokory łzwyątey *PatKaz III* 148; *GlabGad* D8v; *LibLeg* 9/49v; co Moizelz o przymierzu poiednánia mowił pod pokrywką a ogolnie/ to oni iáłniey oznaymowáli/ á práwie iáko páłcem vkazáli/ to ielł/ Mefyalzá á zbáwiłielá być fundámentem przymierza onego. *BibRadz I* 353v; pozwolą prawdźiwie onego fundámentu/ ná ktorym zbudowan ielł Kościół Kryłtułow/ Tyś ielł Kryłtus Syn Bogá żywiącego *GrzegRóżn* B2v, A2v, A3, D4, E4 [2 r.], F3v (17); Ma być tedy fundament dobre^go życia wtych lełciech wpoion/ y ma być vmysł ku cnołcie formowan/ gdy ielłcze mięłkki ielł *KwiatKsiąż* A2v; Firmamentum disciplinae, Dobrych obyczáyów fundáment. Fundamentum ac Robur idem. *Mącz* 128b, 412d, 454d; *SarnUzn* F7, F7v; *RejPos* A6; Bo ielłi fundáment v nas dobry/ iáko to łámi znałcie/ tedy y wiárá dobra. Bo tę Kościół y Doktorowie łwiłci zgodnie fundámentem zową. *WujJud* 7, 6v [2 r.], 98, 120v, 121, Mmv (11); *BudNT 2.Tim* 2/19; *CzechRozm* A3, 101v, 263v; OBwołaná y piłmem łwiłtym y kazánim kołcielnym y Doktorow S. vłwierdzona rzecz ielł/ ktora łię tu ná fundáment wśytkiego kłádzie: iż łobie żaden o zbáwieniu wiecznym tulzyc nie może *SkarJedn* 1, 399; bogoboyność pierwzy ielł fundáment wychowánia dobrego *SkarŻyw* 153, 14 *marg*, 178 *marg*, 192 *marg*, 362 *marg*, 481, 508; iż X. K. powiedźieł to raczył że iego Kátholicy fundáment ten budowác łię ná łámym łłowie Bożym/ okázowáli być łáłzywym *CzechEp* 128; ácz łię ták zda/ żeby K. X. fundáment iednáki był z tym Athánázego *symbolum* *CzechEp* 227; Ambrozy zá łgołá krotko mowi. *Quod voluntas Dei fundamentum fit vniuerforum*, to ielł iż wola Boża ielł fundámentem wśytkiego *CzechEp* 229; co łię teraz námienił nie ták do tego fundámentu należy/ chołáz też y to náń ielł wložono *CzechEp* 229, 107, 108, 202 [2 r.], 224, 228 [3 r.] (22); nie tylko fundámentu/ ále y namnieyłzey podpory w piłmie ł. tá łłolicá Błłkupá Rzymłkiego nie ma *NiemObr* 55, 34 [3 r.], 36, 53; *ReszPrz* 52; *ZawJełt* 26; postanowiwszy te fundamenta zsobą. iako to obwarowac Im Pan Kanclerz drogy im nie podał *ActReg* 107, 149; Początek Gołpodárłtwá. Oborá pierwzy fundáment gołpodárłtwá/ Ziemiáninowi áłbo Oraczowi rządznemu. *GostGosp* 6; A to ielł nawięłszy fundáment/ áby chłopi wśylcy wychadzáli ná robotę *GostGosp* 160; *Phil* P2; fundáme^{nt} przyiáźni cnotá ielł *KochCn* B4v; *LatHar* [+9]v; Fundámentem wiecznego łię zálęłeniá [!] y słáwy więłczney nábyłcia

ieft spráwiedliwóść *KořakSzczęřl* C4, C4; Stąd iálna ieft/ iż nie wřzytko záwiřło ná wierze (áčz wiárá ieft pirwřzym fundámentem) ále więcey ná miłóści Bogá y blizniego *WujNT* 93, 540 *marg*, 656 [2 r.], 777, 888, Dddddd; *WysKaz* 19, 20, 39, 41; Bo co łie tycze Práwá Ziemřkiego, które ieft fundámentem praw wřzyřtkich, tedym tám iednák nic nieopuřcił. *SarnStat* 1262; *PowodPr* 63, 68, 81 *marg*; Bo fundáment pokoiu y dobrego ludzkiego/ ieft spráwiedliwóść/ ktorą ziemiá łtoi/ ktorą kroleřtwá řpokoyne y trwále y mocne zořtáią. *SkarKaz* 2b, 348a *marg*, 384a *marg*, Oooo2d, Oooo3a; *SkarKazSej* 658a, 677b [2 r.], 678b, 683a, 685a [2 r.]; Trzebá pomysłic o grochu o kářzy. Lecř chleb fundáment/ y wiepprzowe ciáło/ Miey go niemáło. *KlonFlis* F.

fundament o czym (3): poki łtał ten prawdziwy fundáment o iednym prawdziwym Bogu Oycu *GrzegRóżn* H, A2v; ten fundáment o przedwieczney bytności Iezuřá Chriřtuřá Bogá prawdziwego [...] zálořywřzy/ dowodři potym *CzechEp* 225.

W charakterystycznych pořczeniach: fundament cnoty (7), *krolestwa* (5), *nauki* (3), *prawa* (2), *przymierza* (2), *rzeczy* (2), *teologii* (4), *wszystkiego* (2), *zasług* (3), *řycia* (1), *řywota* (2); *fundament pewny* (3), *przedniejszy* (3), *własny* (2).

Zwroty: »z fundamentu dowodzić« (1): Iednák to mijáiąc/ z inego fundámentu dowodřim/ iż Pan IEZVS ná tey wieczery ciáło y krew řwoię ofiárował *SkarKaz* 155b.

»za fundament kłásć, mieć, wystawiać *itp.*« [szyk *zmienny*] (15): wodam Cieplicznym/ zá fundáment kłáđziemy/ áby w nie bårzo řláby nie wchodřil *Oczko* 13v; pokorę á pořłufzeřłtwo zá fundáment duchownemu budowániu kłáđłá. *Skarřyw* 192; nabořeřłtwá niezániechál: ale ie raczey zá fundáment řywotá řwego biorąc/ Pánu Bogu řię oddawał. *Skarřyw* 200, 362; X. K. wyřtáwia zá fundáment Bogá/ Bořego řyná przedwieczne⁸⁰/ Bogu oycu rownego *CzechEp* 225, 15, 225, 230, 234, 235 (10); páná Bogá łámego/ y řyná iego miłego/ zá fundáment wiáry y nádřieie nářzey vpátrowáli *NiemObr* 100.

»stać, sieć na fundamencie« [szyk *zmienny*] (2 : 1): Co iż ieft/ řiáđło na fundámenćie wynáłářku á rozřáđku rozumu nářřego/ w vpátrowániu rzeczy przyrodzonych thák bårzo řlepego *Oczko* 2; Rzeczpořpolita wářzá ná złym fundámenćie łtoi/ bo co Seym/ to popráwuiecie wářřego práwá *GórnRozm* K3, K3.

»fundament zálořyc (a. połóřyc), zakłádać; fundament zálořony; fundamentu zálořenie (a. zakłádanie)« [szyk *zmienny*] (14 : 9; 7; 9): *SeklKat* Qv; A gdy iuř ná tym gruncie fundáment zálořyřł/ Iuř řobie káđdey rzeczy řowito przyřporzyřł. (*marg*) Grunt/ Páńřka łářká. (-) *RejWiz* 186v; *GliczKsiąř* E6v; *BibRadz* *7; *GrzegRóżn* C3; *GórnDworz* D4; *RejPos* 313; przyřzedřzy iuř ku dořtálemu wieku/ niemořeřł iuř ták łáćno ná drogę práwego rozumu nářtápic [...] ieřłiře w młodem wieku niezálořyřł w řobie fundámentow náuk *ModrzBaz* 14, 9v; Do czego dobre iuř Pan Bog poczátki dziwná řpráwá řwoię wćřjnić/ j práwie fundáment zálořyc raczył *SkarJedn* A6; *Skarřyw* 14, 534; NIe bez częřłtego á práwie ořmoletnego s krwáwym potem zątrwořenia [...] zpřácowanego mozgu/ y zemdlonego w ćwiczeniu wřtáwicznym zdrowia do zálořenia fundamentu tey przedřięwřiętey Hiřtoriey nářzey Litewřkiey [...] przyřtępiuę *StryjKron* A, A, 31; Zdá mi řię y to nie łáđá zawáđá do porřáđnego fundámentu zálořenia y przyřtoynego budowánia: gdy kto/ biorąc y máiąc řię zá tego/ coby mowic

miął łowo Boże/ on przedsię mowi to/ co fię iemu zda *CzechEp* 163, 103, 107, 108, 110, 129 (19); *NiemObr* 35; *SkarKaz* 348a, 457a; *VotSzl* B4; *WujNT* 522.

»zbić z fundamentu; zbił się fundament« (2; 1): Bo trudno ich maćie zbić [...] z te⁸⁰ fundámentu to iest wy Luteriani ktoryście fámi záłożyli/ iż nic nie przymowác częgo nie máłz wyráźnie w piśmie ś. *CzechEp* 342, 110, 269.

»na fundamencie (z)budowác, zasadzić, wystawić, zakłádać się, jest postawiony, zasadzony« [*szyk zmienny*] (2 : 2 : 1 : 1 : 1 : 1): *RejPos* 190v; Ná ktorym fundámenćie/ Czárt łwe pánowanie Zbudowál był/ á íście przyśiáglby był zá nie. Ze ták wiecznie łtac miáło *GrzegŚm* Av; *CzechRozm* 52v; Chwieiá fię bowiem włzytkie rzeczy ludzkie/ ktore ná tych fundámenćiech niełá połtánowione. *ModrzBaz* 136; *CzechEp* 252; *NiemObr* 116; *ActReg* 149; *SarnStat* 18.

Wyrażenia: »fundament dobry« [*szyk* 6 : 5] (11): widziál łzátan że nie mogł profłtothy piłmá y pewności zbáwienia obálić/ dokátyby łtal dobry fundáment y cáły *GrzegRóżn* Fv; *WujJud* 7, 8 *margin*, Mmv, Nn2v; Ktemu móželi tám być zdrowa náuká o Bogu iedynym prawdziwym/ o łynu ięgo Iezuśie Chriłtuśie/ także y fundáment dobry zbáwienia náłze⁸⁰? *CzechEp* 204, 252; *ReszList* 152; *PowodPr* 64; ci co kwártę ná obronę Rzeczypołp: y tám tych kráioiw/ *optimo zelo* dáwác vchwalili/ dobry fundáment tych rzeczy záłożyli. *VotSzl* B4; *GosłCast* 34.

»gruntowny fundament« (2): *OrzRozm* H2v; Tedy teź łłufźnie záłożenia nagruntownieyłzego fundámentu potrzebuie/ poniewálz oná [*Historyja*] iest naprzod włzelkiew dawności kluczem/ náuczycielką/ wiadomości y wiáry o Bogu *StryjKron* A.

»fundament kościoła, zborowy« [*szyk* 4 : 1] (4 : 1): *LubPs* F3v *margin*; *GrzegRóżn* F, F3; *SkarŻyw* 534; Bo nie idźie o Iezufá Chriłtułá fámeęo/ iákiego łowo Boże opiłuie: ktoreęo my z piłmem ś. fundámentem Zborowym/ od Bogá záłożonym/ znamy: ále o wymyłły ktorych łowo Boże nie vczy. *CzechEp* 226.

»fundament mocny« [*szyk* 3 : 1] (4): *LubPs* F3v *margin*; *RejAp* 182v; ten fundáment mocny cnot włzytkich y żywotá poboźne⁸⁰/ to iest połłufzeńłtwo záłożyłá *SkarŻyw* 14; *OrzJan* 31.

»prawdziwy, prawy fundament« [*szyk* 7 : 5] (11 : 1): *RejPs* 129; *GrzegRóżn* F3v *margin*, H; Lecź człowiek z Kościólá wypáść y práwego fundámentu odstąpić móže. *WujJud* 121; Pánie Boże otworz mu y z inłzyimi oczy/ [...] áby fię vznác y vpámiętać mogł/ żeby ták łzkárádźie nie błádził/ áni winy łwey ná inłzych wkłádał/ ále ná iednym prawdziwym fundámenćie łłowá twęęo ś. vśiadł. *CzechEp* 183, 269 [3 r.], 270, 285; *NiemObr* 35; *OrzJan* 31.

»fundament rzeczypospolitey« (3): Iákoź mamy rozumieć/ áby fię ci kocháli w rzeczách Boźych/ ktorzi z miłóści łámych łiebie/ á z nienawiści drugich/ dopułzczáią ná źiemii leżec práwu Boźemu/ ktore iest fundámentem Rzeczypołpolitych? *ModrzBaz* 140v; *KochWr* 25; *SkarKazSej* 698b.

»fundament z słowa Božęęo« (1): A przełto ty wálze łłuby/ ná źádnym piłmie Świętym nie łá vgruntowáne ále od Duchá nietyźłteęo wynálezione. ábowiem niemáią po łobie źádnęęo fundámentu/ s łłowá Božęęo *KrowObr* 143.

»fundament wiary« [*szyk* 19 : 4] (23): toć iest włzyłtek fundáment wiáry Papięžá Rzymłkie⁸⁰ y was włzyłtkich łług ięęo/ wátpić vłtawitznie o łáłce Božęęo *KrowObr* 53; *GrzegRóżn* A2v, Bv, F; Apółtołowie łwięci fundámentá wiáry łkuteczne náłzey iáłnie nam záłożyli *RejAp* 182, 181v; *RejPos*

293; *WujJud* 6v, 8 marg, Mmv, Nn2v; *WujJudConf* 8; wżytki fałże kácerfkie potępamy: á fundáment wiáry práwowieerney ínuiem/ ná Pánie y Bogu náłżym *SkarŻyw* 358; *CzechEp* 11v, 130, 223 marg, 225 [3 r.], 226, 229; *NiemObr* 100; *ReszList* 152.

»fundament zbawienia, zbawienny« (7 : 2): *GrzegRóżn* D4, F; Gdyż ci wżyŃcy ktorzykolwiek ták mowiaŃ/ lámi pewnego fundámentu zbáwienia áni máiaŃ/ áni widzą. *CzechRozm* 172; *CzechEp* 204, 270, 285, 287 [2 r.]; *SkarKaz* 348a.

»zły fundament« [szyk 5 : 2] (7): *CzechEp* 224, 232 [2 r.], 233 [2 r.]; Pewna to rzecz ieft/ iż wálżá Rzeczpołpolita ná złym fundámenćie łtoi *GórnRozm* K3, K3.

Szeregi: »dwanaście fundámentow i członkow wiary« (1): dwánaście fundámeⁿtow y członkow wiáry náłzey/ zbáwiennie łobie/ nie raz káždy wřpomina/ y w nich łię wtwierdza *LatHar* 513.

»grunt a (i) fundament« [szyk 7 : 2] (9): przeklynanye mathczyno uykorzeny fundament a grunt łalky bozey *PatKaz I* 15; *LubPs* V3 marg; *Mącz* 128b; Oni łobie máiaŃ zá grunth á fundáment intenciey łwey to mieyłce *SarnUzn* F7; *RejAp* 105v; *RejPos* 190, 313; SWięte Koncylium Trydentłkie dotknęło łzełci przyczyn połtánowienia tego przenałwięłżego Sákrámentu/ ktore grunt y fundáment łwoy w Ewángeliey S. máiaŃ. *LatHar* 199, 493.

»fundament abo principium« (1): Który fundament ábo *principium* w práwie demonłtrátią czyni w wielu rzeczách wielkich. *SarnStat* 1277.

»fundament i zatrzymanie« (1): Pátrz iáko ten pánowánia y krolełtwá łwego/ zá fundáment y zátrzymanie religiaŃ ma. *SkarKazSej* 680b.

Wyrażenie przyimkowe: »z fundamentu« (5): *Oczko* A3; Nákoniec łmierćiaŃ tą iego drogaŃ/ wżytko łię z fundámentow kácerłtwo w Medyolánłkim páńłtwie/ y we Włofkiey ziemi po innych mieyłcách wykorzenił. *SkarŻyw* 374, A4.

~ *Szeregi*: »gruntownie a z fundamentu« (1): ad vivum resecare, S żywym węłpołek odciaŃ do żywego doyaŃ/ to yełł gruntownie á łámego [! *lege*: z samego] fundámentu co wyłozieŃ. *Mącz* 377c.

»z gruntu, z fundamentu« (1): *Stirpitus*, Z gruntu/ z fundámentu precz. *Stirpitus* eradicare, Z gruntu wykorzenieŃ. *Mącz* 417a. ~

a. *Źródło, początek, przyczyna; fundamentum* *Modrz* (30) : Który dzyeŃci vczy fundámentu grámmatyki. *Literator* idem *Murm* 178; *Oczko* 2v; wfundament trzeba wezrzeŃ zkad łię te díłsennie stały *ActReg* 3v; Fundámeⁿt DziełięŃcin ydochodow kołcielnjch. *PowodPr* 22 marg; Tákich cnot [...] włozył w ċie [Bóg] fundámenty/ y chce ábył był [...] miłosierny ná drugie *SkarKaz* 278a; Fábułká ráno łmiełżna: fundáment rádołci. *KlonWor* 69.

W połączeniach szeregowych (4): Dżis téż ieft fundámeⁿt/ grunt/ ij początek włlytkich łwiát/ ij przodek włłe^{go} dobré^{go} *OpecŻyw* 9v; *WujJud* 96v; okázuie to/ iż ieft podporá/ początek/ á iákoby fundáment włzyłtkiego *Oczko* 3v; *ReszPrz* 54.

Zwroty: »z fundamentu pochodzieŃ, zaczynaŃ« (1 : 1): *Oczko* 5; Ztakiego fundámentu vbołtwá/ łzkołę Chryłtułowę záczynał. *SkarŻyw* 596.

»[skąd] fundáment wziaŃ« = *powstaŃ, wynikaŃ* (1): Młsciwie go właskę swá Panská przyiaŃ raczeł wiecey patrzac naprzeszłesłuzby iego, anis nateraznieysze mieszaniny ktore zkad fundament wzięły wkazował dostatecznie aco wiecey ze zwoli bozey szły *ActReg* 108.

»fundament założyć, zakładać« [szyk zmienny] (2 : 1): vžaliwšy fię nędze oyczyny/ koja ie vbogáciłá/ záložyli ten fundáment poľpolitego fkarbu *ModrzBaz* 139v; myli fię bárzo ná tym X. K. že mię zań bárzo wtyd áby ten fundáment tákiego mowienia/ Nápiľano ielt: ľzátan pierwšy záložyc miał: y ták pierwey mowic *CzechEp* 121; *SkarKaz* 420b.

Szeregi: »fundament a jakoby (i) korzeń« (2): iz lagier koji ielt fundament [!] winny á iakoby korzen iego iuž lie od niego oddzieli *GlabGad* H; A oľobliwie vmiál fundámenty y korzenie cnot y wyštepkuw ludzkich odkryć y vwažyc/ fkađ co pochodziło *SkarŽyw* 332.

»fundament a macica« (2): A zwálzyczá gdy on ľam byľ fundámentem á práwá máćiczá iey/ á nas ľobye včzynił iáko ľátorofle *RejPos* 59v, 59v.

»początek i (a, ani) fundament« [szyk 5 : 2] (7): wiárá ielt fundáment á počátek wšytkiego zbáwienia nášzego. *RejAp* 29v; Koniec y wypeľnienie Zakonu ielt Miľość/ á Wiárá tylko počátkiem y fundámentem. *WujJud* 110v, 117; *Oczko* 4v; *WujNT* 519, 671, 757 marg.

»przyczyna abo fundament« (1): zwierzchnośći tákowej przyczyná ábo fundámentem ielt mądrość/ wierność/ á cnotá *ModrzBaz* 18v.

»źródło a (i) fundament« (2): *Oczko* 34; Bog ľam iedyny Oćiec ielt Ńtworzyćielem wšytkiego/ y przednieyšzym źródeľem y fundámentem błogofłáwieńštwá y żywotá wiecznego. *CzechEp* 290.

a. *Źródłosłów* (1) :

Zwrot: »iść z fundamentu« (1): Ktore Ńowo [*Torach*] idzie z fundámentu Ńwego ľarach to ielt náuczál. *CzechRozm* 92v.

b. *Temat* (8) :

Zwrot: »za fundament założyć, brać (a. wziąć), kłaść, wspomniec« [szyk zmienny] (3 : 3 : 1 : 1): ty Ńwięte Ńowá Páná nášzego/ s tey dziľieyšzey Ńwięthey Ewanyeliy wzięte/ ľá nam zá fundáment záložone *RejPos* 117v; ty Ńowá pociefzliwe Páná Ńwego tu ľobie zá fundáment wlpominamy *RejPos* 263, 128v, 131v, 337; Wízákže Ńow tych kthoreľmy ľobie zá fundáment tey roľpráwy nášzey záložyli z ľiřtu Páwłá s. s pilnoćiá napirwey poľľuchaymy. *RejPosWstaw* 41v, 21v; *SkarŽyw* 201.

Szereg: »tema abo fundament« (1): oto mi Doktorem zoľtać kažá/ á ná ten vřząd godnym fię nie czuię/ á niewiem co zá Temę/ ábo fundáment gadánia mego wziąć mam. *SkarŽyw* 201.

3. *Fundowanie, zakładanie; fundamentum PolAnt* (3) : počęli ľpráwować ofiáry palone Pánu/ ácz ielšcze nie záczál fię byľ fundáment [*non fundatum erat*] Kofćiołá Božego. *BibRadz* 1.*Esdr* 3/6; *BudBib Is* 40/21; Bo to byľ pierwšy fundáment tey Ńtolice ich [...] iz Piotr poľtánowił Clemenľá/ á Clemens Piotrowę oľobę ná ľobie noľžac/ drugiego po ie z táž mocá zoľtawic miał. *NiemObr* 66.

4. *Nieboskłon, firmament* (1) :

Szereg: »firmament albo fundament« (1): Firmamentum Vtwierdzedzenie/ Vmocnienie/ Grunt/ Fundament/ Tež Niebieľki Firmáment áľbo fundáment *Mqcz* 128b.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (5) : Fundamentum, Eyn fundament ader grundfeřt. Fundáment. *Murm* 131; *Mqcz* 140b; máteria/ fundáment/ y ine Ńowá Láćińškie/ ktorych/ iáko Ńwyc wžywamy. *GórnDworz* F6v; *Calag* 259a; *Calep* 441b.

Synonimy: **1. a.** dno, grunt, osnowanie, podwalina, zatrzymanie; **b.** łożę; **c.** podpora; **d.** calec, grunt, skała; **2.** argument, grunt, korzeń, zatrzymanie; **a.** grunt, korzeń, początek, podpora, przyczyna, źródło; **b.** tema; **4.** firmament.

AK